

Notat

Status på spiralsagerne

Dette notat er en redegørelse om status på spiralsager i perioden fra 1966 til 2023 og omfatter således både **den oprindelige sag** vedrørende perioden 1966-1991 og **nyere sager** fra efter overtagelsen af sundhedsvæsenet den 1. januar 1992.

Brevdato: 24-01-2024
Sags nr. 2023 - 6467
Dok. nr. 23818398

I redegørelsen indgår nogle rent statistiske opgørelser og simple analyser af de indkomne beretninger og frit tilgængelige statistiske oplysninger fra både den første og anden periode. Beretninger vedrørende den første periode vil blive overdraget til forskergruppen på Ilisimatusarfik som skal gennemføre den uvildige udredning af spiralsagen og den øvrige antikonceptionspraksis i Grønland i perioden 1960 til 1991. Landslægeembedet er i øjeblikket ved at indhente samtykke fra de involverede kvinder til at vi må overdrage beretningerne til forskergruppe.

Postboks 120
3900 Nuuk
Tlf. (+299) 34 51 92
Fax (+299) 32 51 30
E-mail: nun@nanoq.gl
www.nanoq.gl

Redegørelsen om sager fra efter overtagelsen af sundhedsvæsenet i 1992 er forelagt Naalakkersuisut, som vil træffe afgørelse om eventuelle yderligere initiativer på området.

Landslægeembedets opgaver vedrørende spiralsager anses herefter for at være afsluttet. Alle henvendelser vedrørende perioden op til 1992 skal rettes til forskergruppen på Ilisimatusarfik¹ eller til den gruppe, som fører sag mod den danske stat.² Nye sager fra 1992 og fremefter vil fra nu af blive håndteret efter de gældende regler for sundhedsfaglige klager.

1. Den oprindelige sag vedrørende perioden 1966-1991

Alt materiale modtaget fra borgere vedrørende den oprindelige sag for perioden 1966-1991 er nu ved at blive overdraget til forskergruppen bag projektet "Uvildig udredning af "spiralsagen" og den øvrige svangerskabsforebyggelsespraksis i Grønland og på efterskoler i Danmark med grønlandske elever i årene fra 1960 til og med 1991." Når overdragelsen af materialet er afsluttet, vil Landslægeembedets direkte involvering i sagen ophøre.

Kort opsummering af forløbet: Danske myndigheder påbegyndte i første halvdel af 1960'erne forskellige initiativer med henblik på at indføre adgang til familieplanlægning. I 1966 blev der her i landet gennemført et forsøg som gik ud på at afprøve en ny spiral

¹ Forskergruppen på Ilisimatusarfik - <https://da.uni.gl/forskning/udredning/>

² Varetages af advokat Albert Gunnarsen, E-mail albert@ehmerpramming.dk, Thoravej 11, 2400 København NV.

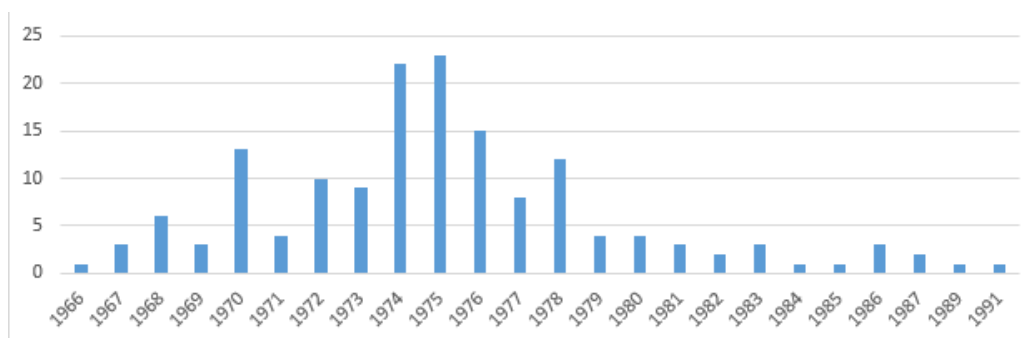
udviklet i USA få år tidligere. Forsøget omfattede 300 kvinder i ”Egedesminde, Godthåb og Julianehåb”. I efteråret 1967 blev resultaterne forelagt chefdistriktslægerne fra næsten alle lægedistrikterne og der blev samtidig afholdt kursus i spiraloplægning. Selve projektet blev påbegyndt umiddelbart efter i de fleste lægedistrikter. Inden udgangen af 1967 havde 684 kvinder fået oplagt en spiral.

Ifølge Landslægens årsberetninger var der ved udgangen af 1970 3.821 kvinder, der havde fået anlagt spiral og fortsat havde den, svarende til 46% af alle kvinder i aldersgruppen 15-49 år. Ifølge årsberetningen ophørte kravet om detaljeret registrering den 1. januar 1971 og aktuelt kendes ingen kilder som redegør for antallet af anlagte spiraler eller antal kvinder med spiral efter det tidspunkt. Der findes derimod detaljerede oplysninger om antal nyfødte og befolkningens størrelse og aldersfordeling. I perioden fra 1966 til 1975 faldt fertiliteten fra i gennemsnit fra næsten syv børn i gennemsnit for hver kvinde i aldersgruppen 15-45 år til 2.4 børn i gennemsnit. Teenagere have det mindste fald i fertiliteten. Faldet i fertilitet steg kraftigt med alderen.

Det oprindelige forsøg blev udført med en spiral som hed Lippes Loop. Det fremgår af sygehusjournaler og andet materiale, at sundhedsvæsenet fra omkring 1975 begyndte at bruge kobberspiraler.

Indberetninger til Landslægeembedet: Berørte kvinder har siden maj 2022 kunne indberette deres oplevelser til Landslægeembedet med henblik på senere overdragelse til forskergruppen. Der er ved udgangen af 2023 indberettet 161 sager. Landslægeembedet har sikret registrering og sikker arkivering samt oversættelse af beretninger og relevant kontaktinformation, men har ikke haft til opgave at foretage en egentlig analyse af beretningerne. Nedenstående oversigt er derfor udelukkende en summarisk statistisk analyse af beretningerne.

I 154 af de fremsendte beretninger er der angivet et årstal for den indberettede hændelse. I nedenstående figur ses beretningerne fordelt på årstal for hændelsen. I nogle tilfælde er der angivet en tidsperiode fordi beretteren ikke har kunne erindre det eksakte år. I de tilfælde er det først angivne år anvendt. Nogle har berettet om flere hændelser. I de tilfælde indgår kun den første hændelse i opgørelsen.

Figur 1: De 154 beretninger fordelt på årstal for den beskrevne hændelse. Samlet er 78% af beretningerne fra 1970'erne.

Det er muligt ud fra en del af beretningerne at opdele dem i forskellige grupper alt efter i hvilken sammenhæng der er givet svangerskabsforebyggelse uden samtykke. Der er lavet en opdeling i følgende grupper:

1. Svangerskabsforebyggelse på initiativ af sundhedsvæsenet	99 beretninger
2. Efter en fødsel	15 beretninger
3. I forbindelse med kirurgisk svangerskabsafbrydelse	14 beretninger
4. Efter en spontan abort	3 beretninger
5. Anden årsag eller ikke nærmere beskrevet i beretningen	30 beretninger

Ad 1. Svangerskabsforebyggelse på initiativ af sundhedsvæsenet og andre

institutioner: Denne store gruppe beretninger handler om enkeltpersoner eller grupper af kvinder, som er blevet indkaldt til at møde op på et sygehus eller anden sundhedsfacilitet med henblik på anlæggelse af spiral eller i et mindre antal tilfælde anden svangerskabsforebyggelse. Der foreligger beretninger om involvering af medarbejdere på skoler, kollegier og skolehjem. Et mindre antal beretninger vedrører forhold sket i Danmark.

Langt hovedparten af beretningerne beskriver noget der foregik i 1970'erne, idet 83 ud af 99 beretninger vedrører denne tidsperiode. Der er beretninger fra alle byer i landet på nær Ittoqqortoormiit og Kangaatsiaq. Der er over ti beretninger fra hver af byerne Maniitsoq, Uummannaq og Aasiaat.

Ad 2: Efter en fødsel: Disse handler om manglende samtykke til anlæggelse af spiral eller anden svangerskabsforebyggelse uden samtykke efter en fødsel. De fleste sager er fra 1970'erne. Nogle af de fødende var meget unge.

Ad 3. I forbindelse med kirurgisk svangerskabsafbrydelse: Disse beretninger handler om manglende samtykke til anlæggelse af spiral eller anden svangerskabsforebyggelse uden samtykke sket i forbindelse med abort-indgreb. Elleve af de 14 beretninger er fra 1977 eller nyere og udgør fra 1977 og fremefter en langt større andel af beretningerne end perioden før 1977.

2. Sager vedrørende manglende samtykke til anlæggelse af spiraler og andre svangerskabsforebyggende midler uden samtykke efter 1991

I begyndelsen af december 2022 præsenterede det britiske medie BBC en udsendelse om nyere sager om anvendelse af svangerskabsforebyggende midler uden samtykke.³ Denne nye information medførte, at daværende Naalakkersuisoq for sundhed Mimi Karlsen udsendte en generel opfordring til, at kvinder indberettede sager efter 1991 til

³ Greenland's birth control scandal: New testimony. BBC, 9. December 2022
<https://www.bbc.com/news/av/world-europe-63895945>

Landslægeembedet med henblik på, at sagerne kunne undersøges nærmere. Denne mulighed har nu været mulig i godt et år med følgende resultat:

- 9 sager indberettet til Landslægeembedet siden december 2022.
- 4 gamle klagesager fundet i Landslægeembedets arkiver.
- 2 sager kun kendt fra medierne.

Vi har således kendskab til i alt 15 sager sket efter 1991. Der er modtaget yderligere to sager, som ikke har kunne belyses nærmere, da der har manglet basale oplysninger og det har ikke været muligt at få kontakt til de involverede.

Af de 15 sager er de 13 sket i forbindelse med provokerede aborter (kirurgiske aborter). Sagerne ligger tidsmæssigt mellem 1993 og 2014. Der er i samme periode udført over 16.000 kirurgiske aborter. De to sidste sager handler i det ene tilfælde om anlæggelse af hormonspiral til behandling af blødningsforstyrrelse og den anden sag handler om anlæggelse af spiral efter en fødsel.

Udredningen har vist følgende resultater:

- I 5 af de 15 sager foreligger der ifølge journalen samtykke og i 1 sag et uklart samtykke. Blandt de fem sager er inkluderet en sag kun kendt fra pressen, men hvor journalens indhold er gengivet.
- I 5 sager er journalen ikke fundet (herunder 1 pressesag, hvor journalen ikke er eftersøgt).
- I 4 sager har der ikke været et journaliseret samtykke (klagesagerne)

I 1 sag er der anvendt en anden form for svangerskabsforebyggelse end den aftalte. Af nogle af beretningerne fremgår det, at der søges erstatning. Erstatningssager behandles af Departementet for sundhed.

De indberettede sager kommer fra hele landet. To byer har to sager og resten har en sag. I de fire klagesager er stedet ikke kendt.

Lovgivning vedrørende svangerskabsforebyggelse og informeret samtykke: Ved overtagelse af sundhedsvæsenet i 1992 forblev gældende love og vejledninger i kraft indtil Hjemmestyret/Selvstyret satte anden regulering i kraft. I 1987 kom der et cirkulære fra Landslægeembedet om, at alle borgere havde ret til at få information om svangerskabsforebyggelse og at det var en del af retten til "fuld vederlagsfri sygehjælp". I 1990 kom et revideret cirkulære om rådgivning om svangerskabsforebyggelse⁴, hvor det fremgår, at lægerne havde pligt til at vejlede om svangerskabsforebyggelse når patienter anmoder om det samt ved fødsel eller abortindgreb. Disse regler havde udgangspunkt i tilsvarende danske regler.

⁴ Cirkulære nr. 11 af 6. september 1990 vedrørende rådgivning om svangerskabsforebyggelse.

I 2001 vedtog Inatsisartut Landstingsforordning nr. 6/2001 om patienters retsstilling⁵ I denne lovgivning introduceres begrebet *informeret samtykke* og det kommer klart til at fremgå, at igen behandling må indledes eller fortsættes uden patientens informerede samtykke. Der er senere udgivet vejledninger fra Landslægeembedet om journalisering og informeret samtykke, senest i 2023.⁶

Sammenfatning: De indberettede nyere sager afviger fra sagerne i den oprindelige spiralsag. Der er ikke modtaget indberetninger om, at unge piger og kvinder siden overtagelsen af sundhedsvæsenet i 1992 er blevet indkaldt med henblik på anlæggelse af spiral eller andre påtvungne svangerskabsforebyggende midler, således som det er berettet i mange sager fra den første periode. De nyere sager er helt domineret af beretninger om anlæggelse af spiral eller anden svangerskabsforebyggelse uden samtykke sket i forbindelse med abortindgreb. Der er indberettet langt færre sager i den nyere periode (1992-2023) sammenlignet med den første periode (1966-1991).

Landslægeembedet, 24. januar 2024

⁵ Landstingsforordning nr. 6/2001 om patienters retsstilling. https://nalunaarutit.gl/groenlandsk-lovgivning/2001/ltf-06-2001?sc_lang=da

⁶ Landslægeembedets vejledning nr. 6/2023 om dokumentation af sundhedsfaglige ydelser (journalføring)